

Fra sproglig mangfoldighed til undervisning på engelsk

Internationaliseringen af de danske universiteter i det 21. århundrede

Hvordan kan jeg blive en dansk underviser?

Sådan spurgte en ung tysk adjunkt mig da vi sidste år afsluttede et adjunkt-pædagogikumsforløb. Svaret var og er naturligvis at han ikke hverken kan eller skal blive en dansk underviser, men at han skal tilpasse sig de værdier og normer der gælder på det internationale universitet. I dette tilfælde drejede det sig om Aarhus Universitet, og der er ingen tvivl om at selv om de internationale ambitioner er store, er Aarhus Universitet – og de øvrige danske universiteter for den sags skyld – stadig dybt rodfæstet i danske værdier og traditioner på trods af den meget markante internationaliseringsproces som specielt gennem de sidste to årtier har præget udviklingen på universiteter og andre højere læresteder ikke bare i Danmark, men i hele Europa.

Denne udvikling har ikke mindst været båret af EU-kommissionens mobilitetsprogrammer (ERASMUS, SOKRATES osv.) og i forlængelse heraf Bologna-processen der har sat sit præg på universiteternes og de øvrige højere uddannelsesinstitutioners udvikling langt ud over EU's grænser. Hvor udgangspunktet oprindeligt var at de udvekslingsstuderende skulle lære værtslandets sprog således at de kunne følge undervisning og tage eksamen på dette sprog, blev det meget hurtigt klart at vi i de lande hvor de nationale førstesprog ikke er et af de store europæiske hovedsprog, måtte tilbyde undervisning på et af disse sprog så vi kunne tiltrække tilstrækkeligt mange udenlandske studerende på de danske universiteter til

KAREN MARGRETHE LAURIDSEN

Aarhus School of Business and Social Sciences,
Aarhus Universitet
kml@asb.dk

at vi kunne sende de mange danske studerende ud på en udvekslingsplads. Dette hovedsprog blev for de allerflestes vedkommende engelsk, og derfor gennemføres en stigende del af de danske universitetsuddannelser i dag netop på engelsk. Dette samme gælder i en række andre lande, først og fremmest i den nordvestlige del af Europa (Wächter & Maiworm 2008). Samtidig hermed har universiteterne i langt højere grad end tidligere ansat udenlandske forskere både i projekt- og uddannelsesstillinger og i faste stillinger på lektor- og professorniveau. I 2010 var hver fjerde videnskabelige medarbejder på Handelshøjskolen, Aarhus Universitet således ikke dansk; det tilsvarende tal var 12 % for de fuldtidsstuderende. Endvidere var der ca. 400 udvekslingsstuderende. Dette betyder naturligvis at en stor del af den sproglige interaktion, både i undervisningen og udenfor, finder sted på engelsk – i øvrigt stik imod de gode hensigter om et sprogligt og kulturelt mangfoldigt Europa (Europa-Kommissionen 2010). Til gengæld hører man på gangene, ved kopimaskiner eller kaffemaskiner og i cafeerne alle mulige forskellige sprog.

Engelsk som fælles sprog

Vi er altså i dag i den situation at vi på de uddannelser der udbydes på engelsk, har et flersproget og flerkulturelt læringsrum, idet de studerende og deres undervisere har en række forskellige førstesprog eller modersmål og dermed også forskellige kulturelle baggrunde der bl.a. er afspejlet i de uddannelseskulturer og -traditioner som studerende og undervisere er vokset op med. Men det sprog som disse undervisere og studerende har til fælles, er altså i vores tilfælde engelsk. Derfor giver det – i hvert fald hos os og på flere andre danske fakulteter – heller ikke mening at diskutere om der nu skal undervises på engelsk eller dansk. Der kan kun undervises på engelsk, fordi det er det eneste sprog som alle har til fælles. Det vil nogle begræde, mens andre vil være begejstrede. Men det er et faktum som vi ikke sådan lige kan lave om på, med mindre vi altså vil af-internationalisere universiteterne igen.

Sprog, kultur og pædagogik/didaktik er indbyrdes afhængige faktorer

Det er i den forbindelse væsentligt at huske at det at gennemføre uddannelserne på engelsk kræver andet og mere end blot de tilstrækkelige og nødvendige sproglige kompetencer og færdigheder hos undervisere og studerende. Lad os se på nogle få eksempler fra dagligdagen:

- En studerende der kommer fra en uddannelseskultur hvor det forventes at de studerende skal kunne huske og stort set blot ureflekteret gentage det som underviseren har sagt i sine forelæsninger, har ofte meget vanskeligt ved at honorere danske krav om selvstændighed og kritisk stillingtagen i en dansk projektopgave. I tilgift hertil har den pågældende studerende måske aldrig – eller kun i begrænset omfang – haft mulighed for at lære akademisk skrivning på engelsk.
- En europæisk underviser eller vejleder der ikke tidligere har undervist asiatiske studerende, kan have meget vanskeligt ved at afkode nogle af disse studerendes respons når de smiler og nikker *yes* til det som vejlederen siger. Det kan godt vare længe – ofte for længe – før det går op for vejlederen at den /de studerende ikke har forstået hvad vedkommende har sagt, men deres egen kultur forbyder dem at tabe ansigt og indrømme dette over for en autoritet (underviseren/vejlederen).
- Mange undervisere gør sig heller ikke klart hvor stor en betydning det har for de studerendes læring, at de ikke blot får et auditivt input (forelæsning eller mundtlig interaktion i løbet af en undervisningstime), men også samtidig har et visuelt input i tekst og billeder (lærebog, PowerPoint slides eller andet undervisningsmateriale). Dette forhold forstærkes betydeligt, når de studerende skal afkode information via et fremmedsprog i stedet for på deres respektive førstesprog. Mange udfordringer i de sprogligt og kulturelt blandede læringsrum vil derfor kunne begrænses betydeligt, og de studerende kunne lære meget mere, hvis underviseren altid sørgede for en visuel håndsrækning i tilknytning til den mundtlige interaktion, jf. fx Hellekjær 2010.
- Den underviser som selv har et sprogligt overskud, enten fordi vedkommende har engelsk som førstesprog eller som andetsprog på et tilstrækkeligt højt niveau, kan meget bedre integrere de studerende i forskellige former for aktiviteter der fremmer alles læring, end den underviser der skal bruge hele sin energi på at gennemføre undervisningen på et sprog som vedkommende ikke behersker i tilstrækkelig grad.

Disse eksempler viser i al deres gribende enkelthed nogle af de sproglige, kulturelle, pædagogiske og didaktiske udfordringer som er et resultat af udviklingen hen imod et reelt internationalt universitet, ligesom de klart demonstrerer hvorledes disse sproglige, kul-

turelle og pædagogisk-didaktiske faktorer spiller sammen. Det er imidlertid langt fra alle undervisere – eller studerende – der har gjort sig klart at det forholder sig sådan. Vi har derfor behov for at øge alles bevidsthed om dette, bl.a. ved at udvide repertoire af kurser i engelsk til at omfatte en langt større vifte af kurser, workshops og andre aktiviteter der ikke blot kan gøre undviserne (og de studerende) mere bevidste om disse udfordringer, men også give forslag til hvordan man kan afhjælpe dem på en hensigtsmæssig måde.

Hvad gør vi så?

Forsknings- og udviklingsprojekter flere forskellige steder i verden og mange kollegers erfaring fra deres egen pædagogiske praksis kan allerede give os nogle løsninger. Vi ved blandt andet at studenteraktiverende aktiviteter hvor man bevidst blander studerende med forskellige sprog og kulturer, kan være vanskelige at gennemføre, men med lidt tålmodighed kan det også give endog meget gode resultater. Men det kræver at både undervisere og studerende kan overbevises om at det er en god ide. Et sådant samarbejde på tværs af sproglige og kulturelle barrierer kan understøttes hvis man udnytter mulighederne i web 2.0 og de dertil knyttede teknologier, elektroniske *communities* eller *blended learning* (jf. fx Harris & Rea 2009). Hertil kan knyttes principper fra kollaborativ læring samtidig med at man som uddannelses- eller undervisningsansvarlig bevidst forsøger at højne alle berørte parterers bevidsthed om hvad der er på spil, og hvordan de problemer der opstår, kan løses. Det vil sige, hvorfor undervisningen tilrettelægges på den måde som tilfældet er, jf. fx Carrió-Pastor (2009); Hellstén & Reid (2008).

Ovenstående eksempler på udfordringer i den pædagogiske og didaktiske praksis og på mulige løsningsmodeller fokuserer alle på interaktionen i læringsrummet i meget bred forstand, nemlig hvad der sker i forelæsningsalen eller klasseværelset, men der er også en række andre vanskeligheder som udenlandske medarbejdere møder når de skal fungere i dagligdagen på et dansk universitet. Al den tavse viden som vi der er vokset op i systemet, måske ikke engang kan konkretisere, men som kun viser sig når der er noget de udenlandske kolleger ikke kan eller ved. Eksempler herpå er fx eksamensformer (mange er vant til skriftlige test, men ikke til hjemmeopgaver eller mundtlig eksamen), den danske censorinstitution eller fordelingen af beslutningskompetence mellem den enkelte underviser, den fagansvarlige medarbejder på instituttet og det relevante studienævn. Hvordan vi får den tavse viden videreformidlet på en for-

nuftig måde, og hvordan vi i det hele taget får bedre gang i en dialog om alt dette, er endnu en udfordring som skal tages alvorligt, og i hvert fald et spørgsmål hvortil der næppe kan gives et enkelt entydigt svar.

Hvilken ende af problemkataloget vi end griber fat i, er der nok at gøre. Der foreligger en del forskningsresultater både i Danmark og de øvrige nordiske lande, og der er også en del at hente i andre lande – ikke mindst i Australien og New Zealand der ligesom os har set en markant ændring i de studerendes demografi i de seneste år. Disse lande tilbyder højere uddannelse til studerende fra hele det sydøstasiatiske område, bl.a. fordi disse studerende nu kan betale for uddannelse i udlandet i langt højere grad end det tidligere har været tilfældet.

Nye udviklingsprojekter

Men forskningsresultaterne skal omsættes til praksis. Derfor har en tværdisciplinær gruppe af medarbejdere på Aalborg Universitet, Aarhus Universitet, CBS Handelshøjskolen i København, Danmarks Tekniske Universitet, Københavns Universitet og Roskilde Universitet i fællesskab udarbejdet et projekt om Internationalisering af uddannelserne: Udfordringer for universiteternes undervisere. Projektet skal foreløbig løbe i 2010-2012 og nyder økonomisk støtte fra Statens Center for Kompetence- og Kvalitetsudvikling (SCKK). Projektets mål er at udvikle *et fælles kompetenceudviklingsforløb for undervisere der skal undervise internationale studentergrupper på engelsk og derfor skal kunne arbejde målrettet med de sproglige, kommunikative, pædagogisk-didaktiske og læringskulturelle udfordringer som denne særlige undervisningssituation stiller dem overfor* (projektansøgning, maj 2010).

Endvidere deltager flere af de danske universiteter i et europæisk samarbejde hvor en *Special Interest Group on The Multilingual and Multicultural Classroom* under *European Language Council* i øjeblikket tilrettelægger et lignende fælleseuropæisk projekt der vil have fokus både på underviserne og de studerende, og som forhåbentlig også vil føre frem til nogle konkrete fælles forskningsprojekter under det europæiske 8. rammeprogram. – Resultaterne af det danske SCKK-projekt kan således forventes at udgøre et betydeligt input til det europæiske projekt. Der forberedes i øjeblikket EU-projektansøgning med forventet igangsættelse af et udviklingsprojekt i anden halvdel af 2011.

Afrunding

Der skal ikke herske tvivl om at der er mange både danske og udenlandske studerende som klarer sig godt i de internationale læringsmiljøer på universiteterne hvor undervisningen foregår på engelsk. Der er ligeledes mange undervisere som formår at rumme grupper af studerende med meget forskellige forudsætninger, og som med et sprogligt overskud og (ofte) en ændret pædagogisk praksis skaber gode eller måske endda meget gode resultater. Men vi ved også at der mange steder er plads til forbedringer. I et forpligtende samarbejde kan kolleger fra forskellige faglige og pædagogisk-didaktiske traditioner hjælpe hinanden med ikke blot at identificere god praksis, men også med at skabe en øget opmærksomhed omkring disse relativt nye problemstillinger og samtidig udvikle nye redskaber til at håndtere udfordringerne i det internationale læringsrum og formidle disse til andre kolleger på en hensigtsmæssig måde.

Litteratur

- Bologna-processen. <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/> (3.6.2010).
- Carrió-Pastor, M. L. (ed.) (2009): *Content and Language Integrated Learning: Cultural Diversity*. Linguistic Insights 92. Peter Lang.
- Europa-Kommissionen, Generaldirektoratet for Uddannelse og Kultur. *Sprog i Europa* http://ec.europa.eu/education/languages/languages-of-europe/index_da.htm?cs_mid=187 (3.6.2010).
- Harris, L.A. & A. Rea (2009): »Web 2.0 and virtual world technologies: A growing impact on IS education«. *Journal of Informatin Systems Education*, 20.
- Hellekjær, G.O. (2010): Language Matters: Assessing Lecture Comprehension in Norwegian English-Medium Higher Education. I: *Language Use and Language Learning in CLIL Clasrooms*. John Benjamins.
- Hellstén, M. & A. Reid (2008): *Researching International Pegagogies. Sustainable Practice for Teaching and Learning in Higher Education*. Springer.
- Lauridsen, K.M. (2010a): The Multilingual and Multicultural Classroom. ASBCAST. <http://www.asbcast.dk/ViewAsset.aspx?AssetID=330> (3.6.2010).
- Lauridsen, K.M. (2010b): The Multilingual and Multicultural Classroom – Take One. *The sOTL Commons. A Conference for the Scholarship of Teaching and Learning*. Georgia Southern University. Statesboro, GA. 10-12.3.2010. http://academics.georgiasouthern.edu/ijsotl/conference/proceedings/2010/documents/Karen_Lauridsen/Multilingual%20and%20MulticulturalClassroom%20-%20Take%20One%20March%202010.pdf
- Wächter & Maiworm (2008): *English-Taught Programmes in European Higher Education*. Bonn: Lemmens.